

Sp.

121. Tillaga til þingsályktunar

[112. mál]

um eflingu kalrannsóknna á Akureyri.

Flm.: Jónas Jónsson, Gísli Guðmundsson, Stefán Valgeirsson.

Alþingi skorar á ríkisstjórnina að sjá til þess, að efldar verði verulega kalrannsóknir á Akureyri, þannig að þar verði í framtíðinni höfuðstöðvar þessa þáttar gróðurs-, jarðvegs- og ræktunarrannsókna.

Greinargerð.

Tillaga sama efnis og þessi var flutt á næstsíðasta þingi, en hlaut ekki afgreiðslu. Síðan hefur ástandið í ræktunar- og fóðuröflunarmálum síður en svo batnað. Enn hafa tvö kalár dunið yfir, hið síðara í mörgum héruðum hið alversta. Sérstaklega kvað mjög rammt að kalinu í sveitum Norðurlands, þeim, sem liggja á svæði jarðræktartilraunastöðvarinnar á Akureyri og félagssvæði Ræktunarfélags Norðurlands, en Ræktunarfélagið rekur Rannsóknarstofu Norðurlands.

Þetta rökstyður enn það, sem í tillögunni felst, að stórefla þurfi kalrannsóknir og að höfuðstöðvar þeirra séu bezt settar á Akureyri.

Hér fer á eftir greinargerð sú, sem fylgdi tillögunni, sem flutt var 1969:

„Ekki þarf að fara mörgum orðum um nauðsyn þess að rannsaka þetta mikla vandamál, sem íslensk grasræktun á við að stríða. Kal hefur herjað í einhverju héraði svo mjög, að stórtjón hefur orðið að, hjá stærri eða minni hópi bænda, öll ár, það sem af er þessum áratug.

Sem dæmi um kalskaða má nefna: 1952 er talið, að heildartjón af völdum kals hafi numið 300 000 hestburðum, samsvarandi 90 millj. kr. á núgildandi verðlagi. Uppskerurýrnun á Austurlandi einu var áætluð 50 þús. hestburðir 1965, samsvarandi 15 millj. kr. tjóni. Kal í Suður-Þingeyjarsýslu einni 1966 var talið hafa rýrt uppskeru hjá 109 bændum um 20—25 þús. hestburði, eða samsvarandi 6.1—7.5 millj. kr. tapi. Vegna tjóna sumarið 1967 voru veittar 16.13 milljónir sem lán úr Bjargráðasjóði og allt að 2 milljónum í flutningastyrki. Vegna tjóna á s. l. sumri er búið að veita rúmar 6 millj. kr. í flutningastyrki og lán úr Bjargráðasjóði að upphæð 15.2 millj. kr., og þykir það þó hvergi nærri viðunandi.

Ekki skal nánar rætt hér um hinn stórfellda skaða, sem bændur og þjóðin öll hefur orðið fyrir af völdum kalsins.

Það er ekki nokkur vafi á því, að köld veðráttá á höfuðsök á því, að kal er tíðara nú en áður var. Engu að síður er það öruggt, að margt er hægt að gera til að

draga úr skaða af kali. Með auknum rannsóknum má bæta ræktunarhættina og auka þol grasanna gegn erfiðum kjörum.

Það skiptir nú höfuðmáli, að hafnar verði sem fyrst skipulegar og markvissar kalrannsóknir í viðum skilningi þess orðs. Rannsóknum þessum væri eðlilegt að skipta í þrjá þætti:

1. Lífeðlisfræðilegar rannsóknir á gróðrinum. Þær færu einkum fram á rannsóknastöð á smáum reitum.
2. Ræktunartilraunir á stærri reitum eða landsspildum, gerðar á tilraunastöðvum og dreifðar um kalsvæðin.
3. Skipulegar athuganir á kalsvæðunum kalárin, söfnun upplýsinga um veðurfar og athuganir á veðurfars- og kalheimildum.

Á Akureyri er ein af jarðræktar-tilraunastöðvum Rannsóknastofnunar landbúnaðarins. Þar er einnig Rannsóknastofa Norðurlands, sem Ræktunarfélag Norðurlands rekur, og fæst hún við jarðvegsrannsóknir og fóðurefnagreiningar.

Sami maðurinn, Jóhannes Sigvaldason licenciat, sérfræðingur í jurtanæringar-efnum, veitir nú báðum þessum stöðvum forstöðu, og tryggir það samstarf þeirra. Nokkur aðstaða og starfskraftar til rannsókna eru því þegar fyrir hendi á Akureyri. En við það þarf þó að bæta, svo að hægt sé að sinna kalrannsóknum verulega. Lágmark er, að við kalrannsóknir einar starfi einn sérfræðingur með aðstoðarmanni, auk þess sem núverandi sérfræðingar við Rannsóknastofnun landbúnaðarins héldu áfram að sinna ákveðnum þáttum þeirra, eins og nú er. En nú hefur enginn af sérfræðingum Rannsóknastofnunar landbúnaðarins kalrannsóknir sem aðalverkefni.

Það skiptir miklu máli, hvernig þeir fjármunir nýtast, sem varið er til rannsókna. Augljóst er, að ef rannsóknæfni liggja langt frá aðsetri rannsóknamanna, fer óeðlilega mikill hluti fjárens og starfstíma mannanna í ferðalög. Þetta mælir því mjög á móti því fyrirkomulagi, að allir sérfræðingar Rannsóknastofnunar landbúnaðarins hafi aðsetur á einum stað.

Eins og kunnugt er, er kal langtíðast á norðanverðu landinu, frá Austfjörðum til Vestfjarða (1965 var kal mest á Austurlandi, 1966 og 1967 í N.-Þing., S.-Þing. og við utanverðan Eyjafjörð, á s. l. sumri var kalið mest í eystri hreppum. N.-Þing. og svo í V.-Hún. og á Ströndum).

Þó að vitað sé, að enginn landshluti getur verið óhultur fyrir heimsóknum þessa vágests, er augljóst, að kalrannsóknastarfsemi er hvergi betur sett en á Akureyri. Þaðan verður í langflestum tilfellum stytzt til kalsvæða þau ár, sem það herjar.

Hér er ekki fyrst og fremst verið að fara fram á auknar fjárveitingar til þessara rannsókna, þó að þeirra sé vissulega þörf, heldur er hér um skipulagsatriði að ræða, sem miðar að því, að fjármagnið nýtist sem bezt.

Augljóst er, að auka verður stórlega þátt kalrannsókna í starfsemi Rannsóknastofnunar landbúnaðarins, og er sennilegt, að til þeirra verði ráðinn sérfræðingur á næstunni. Þá er mest um vert, að starfskraftar hans nýtist sem bezt og að hann geti hafið starfsemi sína við tilraunastöðina á Akureyri.

Benda má á, að ef slík kalrannsóknastöð yrði stofnuð, er hugsanlegt, að til þess væri hægt að fá styrki frá alþjóðastofnunum, sem láta fé af hendi rakna til rannsóknastarfsemi, þegar þörf er mjög brýn.“